EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 24.5.2022.
COM(2022) 243 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Sestais gada ziņojums par Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā

Saturs

1. Ievads 1
1.1. Turcija un bēgļu krīze 1
1.2. ES reakcija uz krīzi un mehānisma izveide 2
2. Mehānisma darbība 5
3. Finansiālās spējas, finansējuma ilgums un veids 6
4. Mehānisma īstenošana 8
5. Uzraudzība un izvērtēšana 14
6. Revīzija 15
7. Komunikācija un atpazīstamība 15
8. Secinājumi un turpmākā rīcība 17

1. Ievads

Saskaņā ar 8. panta 1. punktu Komisijas 2015. gada 24. novembra Lēmumā[1] par Savienības un dalībvalstu rīcības koordināciju, izmantojot koordinācijas mehānismu (turpmāk "Lēmums"), Komisija regulāri informē Eiropas Parlamentu un Padomi par Bēgļu atbalsta mehānisma Turcijā (turpmāk "mehānisms") īstenošanu. Lēmuma 8. panta 2. punkts paredz, ka Komisija katru gadu sniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par mehānisma īstenošanu. Pirmais gada ziņojums par mehānismu tika publicēts 2017. gada martā[2]. Visi gada ziņojumi ir pieejami Bēgļu atbalsta mehānisma tīmekļa vietnē[3]. Šis ziņojums aptver stāvokli līdz 2022. gada februārim.

1.1.Turcija un bēgļu krīze

Sava ģeogrāfiskā izvietojuma dēļ Turcija ir būtiska uzņemšanas un tranzīta valsts bēgļiem un migrantiem. Valstī ir uzņemti vairāk nekā četri miljoni bēgļu, kas ir lielākais skaits pasaulē. To vidū ir vairāk nekā 3,7 miljoni reģistrētu Sīrijas bēgļu[4] un 330 000 reģistrētu bēgļu un patvēruma meklētāju, kas pārsvarā ieradušies no Afganistānas, Irākas, Irānas un Somālijas[5] [6]. Šis ārkārtīgi lielais skaits cilvēku ir atstājis būtisku ietekmi uz uzņēmējkopienām. Ieilgusī Sīrijas bēgļu pārvietošana un augošais to neatbilstīgo ieceļotāju skaits, kuri no Afganistānas nonāk Turcijā pēc 2021. gada vasaras krīzes, rada arvien lielākas sociālās kohēzijas problēmas starp bēgļiem, migrantiem un uzņēmējkopienām, jo īpaši apstākļos, ko raksturo ekonomiskā lejupslīde un Covid-19 pandēmijas ietekme uz darba tirgu.

Turcija turpina pielikt ļoti lielas pūles, lai uzņemtu vairāk nekā četrus miljonus bēgļu un migrantu un risinātu viņu vajadzības, un ir atkārtoti paudusi apņemšanos īstenot ES un Turcijas 2016. gada marta paziņojumu[7]. Pretēji gaidītajam Turcija nesaskārās ar migrantu un bēgļu masveida pieplūdumu, kad pasliktinājās drošības situācija Afganistānā. Tomēr situācija uz Turcijas un Irānas robežas joprojām ir saspringta. 2021. gadā paziņojums turpināja nodrošināt konkrētus rezultātus, samazinot neatbilstīgo un bīstamo robežšķērsošanas gadījumu skaitu un glābjot cilvēku dzīvību Egejas jūrā. Tomēr, salīdzinot ar 2020. gadu, 2021. gadā ieceļojušo neatbilstīgo migrantu skaits lielākajā daļā maršrutu palielinājās; Kiprā ieceļoja 11 865 personas, kas ir pieaugums par 92 %, Itālijā — 12 916 personas, kas ir pieaugums par vairāk nekā 200 %, bet Bulgārijā — 936 personas, kas ir pieaugums par vairāk nekā 300 %. Tomēr Grieķijā ieceļojušo personu skaits samazinājās līdz 7443, kas ir kritums par 47 %. Pieaugums 2021. gadā daļēji varētu būt saistīts ar to pasākumu atcelšanu, kurus šā reģiona valstis 2020. gadā veica, lai ierobežotu pandēmiju. Turklāt, lai gan pēc īsa

[1] Komisijas Lēmums C(2015) 9500 (2015. gada 24. novembris) par Savienības un dalībvalstu rīcības koordināciju, izmantojot koordinācijas mehānismu "Bēgļu atbalsta mehānisms Turcijai", kurā grozījumi izdarīti ar Komisijas 2016. gada 10. februāra Lēmumu C(2016) 855.

[2] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/170302_facility_for_refugees_in_turkey_first_annual_report.pdf.

[3] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en.

[4] https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27.

[5] https://en.goc.gov.tr/irregular-migration.

[6] Turcijas patvēruma sistēmas specifiska iezīme ir tāda, ka valsts ir parakstījusi 1951. gada Ženēvas Konvencijas 1967. gada Ņujorkas protokolu ar atrunu. Attiecīgi lielākā daļa bēgļu Turcijā nevar pieteikties pilntiesīga bēgļa statusam, bet gan tikai "bēgļa statusam ar nosacījumiem", kas, ja tiek piešķirts, ļauj uzturēties valstī tikai līdz brīdim, kad atzītais bēglis tiek "pārmitināts uz trešo valsti".

[7] http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

pārtraukuma, kuru radīja Covid-19 pandēmija, bēgļu pārmitināšana uz ES dalībvalstīm atsākās, Turcija nav atsākusi atgriešanu no Grieķijas salām, kas tika apturēta 2020. gada martā.

Eiropadome 2021. gada martā un jūnijā atgādināja, ka Eiropas Savienība ir stratēģiski ieinteresēta, lai Vidusjūras austrumdaļā būtu stabila un droša vide un lai ar Turciju izveidotos sadarbībā balstītas un savstarpēji izdevīgas attiecības[8]. ES līderi piedāvāja veicināt pozitīvāku dinamiku ES un Turcijas attiecībās. Šajā nolūkā viņi pauda gatavību pakāpeniskā, samērīgā un abpusējā veidā sadarboties ar Turciju vairākās kopīgu interešu jomās, arī migrācijas jomā. 2021. gada oktobrī Ankarā notika ES un Turcijas augsta līmeņa dialogs par migrāciju un drošību.

Saskaņā ar Eiropadomes locekļu 2021. gada marta paziņojumu un ES vispārējās migrācijas politikas kontekstā Eiropadome 2021. gada jūnijā aicināja Komisiju nekavējoties iesniegt oficiālus priekšlikumus par finansējuma turpināšanu Sīrijas bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā, Jordānijā, Libānā un citās reģiona daļās. Komisija mobilizēja 3 miljardus EUR no ES 2021.–2023. gada budžeta. 2021. gada beigās tā mobilizēja 860 miljonus EUR, lai sniegtu atbalstu tādās jomās kā pamatvajadzības, izglītība un migrācijas pārvaldība. Tāpat kā attiecībā uz mehānisma otro maksājumu daļu, plānojot 2021.–2023. gada 3 miljardu EUR paketi, būtu jāturpina atspoguļot pāreju no humānās palīdzības uz attīstības palīdzību.

1.2.ES reakcija uz krīzi un mehānisma izveide

2015. gadā Eiropas Savienība un tās dalībvalstis nolēma palielināt savas politiskās un finanšu saistības, lai atbalstītu Turcijas centienus uzņemt bēgļus. Atbildot uz ES dalībvalstu aicinājumu piešķirt būtisku papildu finansējumu bēgļu atbalstam Turcijā, Komisija ar 2015. gada 24. novembra lēmumu, kas grozīts 2016. gada 10. februārī[9] un vēlreiz 2018. gada 14. martā un 24. jūlijā, izveidoja Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā. Mehānisms koordinē to resursu piešķiršanu, kas darīti pieejami no ES budžeta un dalībvalstu papildu iemaksām, kuras ietvertas ES budžetā kā ārējie piešķirtie ieņēmumi. Dalībvalstis uzņēmās politiskas saistības veikt valsts iemaksas saskaņā ar kopējo vienošanos, kas tika noslēgta starp ES dalībvalstīm un Eiropas Komisiju un ko dalībvalstu valdību pārstāvji pieņēma 2016. gada 3. februārī un atjaunināja, kad tika noslēgta vienošanās par mehānisma otro maksājumu daļu[10]. Kopējā vienošanās paredzēja arī nosacījumu sistēmu. Pirmajai mehānisma maksājumu daļai (2016.–2017. gadam) tika piešķirti pavisam 3 miljardi EUR. Šie 3 miljardi EUR tika darīti pieejami papildus 345 miljoniem EUR[11], ko Komisija jau bija piešķīrusi Turcijai, reaģējot uz Sīrijas bēgļu krīzi pirms mehānisma darbības sākuma, un šī summa papildināja dalībvalstu divpusējo atbalstu. Mehānisma otrajai maksājumu daļai (2018.–2019. gadam) tika darīti pieejami vēl 3 miljardi EUR, tādējādi kopējā mehānisma summa sasniedza 6 miljardus EUR. Mehānisms sāka darboties 2016. gada 17. februārī ar pirmo mehānisma koordinācijas komitejas sanāksmi.

[8] https://www.consilium.europa.eu/media/50763/2425-06-21-euco-conclusions-en.pdf.

[9] Komisijas Lēmums C(2016) 60/03 (2016. gada 10. februāris) par Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā, ar ko groza Komisijas 2015. gada 24. novembra Lēmumu C(2015) 9500.

[10] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf.

[11] Finansējums, kas piešķirts 2013.–2015. gadā no dažādiem ārējiem finansēšanas instrumentiem, proti, Humānās palīdzības instrumenta (*HUMA*), Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta (*IPA*) un Stabilitātes un miera veicināšanas instrumenta (*IcSP*), arī vairākām darbībām, kuras īstenoja ES Trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā (ESTF).

Pēc šīs sanāksmes Komisija drīz sāka slēgt līgumus par pirmajiem mehānisma projektiem. Līdz 2020. gada 31. decembrim Komisija bija piešķīrusi visus mehānisma darbības līdzekļus. No pavisam 6 miljardiem EUR līdz šim ir izmaksāti vairāk nekā 4,6 miljardi EUR.

ES un Turcijas valstu un valdību vadītāji 2016. gada 18. martā vēlreiz apliecināja savu apņemšanos īstenot kopīgo rīcības plānu un vienojās par turpmākiem pasākumiem, kuru mērķis ir stiprināt Turcijas un ES attiecības un risināt migrācijas krīzi. Turcija un Eiropas Savienība atzina, ka ir vajadzīgi turpmāki ātri un apņēmīgi pasākumi. Precīzāk, 2016. gada 18. marta ES un Turcijas paziņojumā[12] (turpmāk "paziņojums") cita starpā bija pausts aicinājums izbeigt neatbilstīgo migrāciju no Turcijas uz ES, proti, izjaukt cilvēku kontrabandistu darbības modeli un piedāvāt migrantiem alternatīvus risinājumus, nevis riskēšanu ar dzīvību, un aicinājums paātrināt mehānisma īstenošanu. 2021. gadā kopējais no Turcijas ieceļojušo personu skaits Grieķijā, Itālijā un Bulgārijā bija 21 295, turpretī 2020. gadā — 18 402 (pieaugums par 16 %). Grieķijā reģistrēto ieceļojušo personu skaits bija 7443, turpretī 2020. gadā — 13 979 (kritums par 47 %), Itālijā — 12 916, turpretī 2020. gadā — 4191 (pieaugums par vairāk nekā 200 %), bet Bulgārijā — 936, turpretī 2020. gadā — 232 (pieaugums par vairāk nekā 300 %). Migrācijas maršruts no Turcijas uz Kipru saglabājās ļoti aktīvs. 2021. gadā kopējais to neatbilstīgo personu skaits, kuras ieceļojušas valdības kontrolētajās Kipras teritorijās, bija 11 685 (10 918 pēc Zaļās līnijas šķērsošanas no valdības nekontrolētajiem rajoniem), kas ir par 92 % vairāk nekā 2020. gadā.

Turcija turpināja saskarties ar ievērojamu migrācijas spiedienu, kas pēc 2020. gadā Covid-19 pandēmijas radītā samazinājuma atkal palielinājās 2021. gadā. Kopš 2021. gada marta ikmēneša aizturēšanas rādītājs Turcijā ir bijis augstāks nekā attiecīgajos pārskata periodos 2020. gadā. Turpinājās "viens pret vienu" pārmitināšanas shēmas īstenošana saskaņā ar paziņojumu. No 2016. gada aprīļa līdz 2022. gada februārim no Turcijas Eiropas Savienībā pārmitināja 32 562 Sīrijas bēgļus. Kopš 2016. gada saskaņā ar paziņojumu no Grieķijas salām uz Turciju atpakaļ nosūtīja 2140 migrantus. Tā kā Turcijas iestādes Covid-19 pandēmijas dēļ nav atsaukušas savu 2020. gada marta lēmumu par paziņojumā paredzēto atgriešanas operāciju apturēšanu, 2021. gadā atgriešanas operācijas netika veiktas. Lai gan 2020. gada jūlijā pārmitināšana no Turcijas atsākās, atgriešana no Grieķijas joprojām ir apturēta. Atbildot uz Grieķijas iestāžu un Eiropas Komisijas vairākkārtējiem lūgumiem atsākt atgriešanas operācijas, Turcija ir paziņojusi, ka atgriešanas operācijas nenotiks, ja netiks apturēta iespējamā personu raidīšana atpakaļ pie Turcijas un Grieķijas robežas un Grieķija neatsauks savu lēmumu uzskatīt Turciju par drošu trešo valsti[13].
Dalībvalstis vēl nav aktivizējušas brīvprātīgo humanitārās uzņemšanas shēmu, kuru ir paredzēts īstenot, tiklīdz neatbilstīga robežšķērsošana starp Turciju un ES būs beigusies vai vismaz būtiski un ilgtspējīgi samazinājusies.

[12] https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/.

[13] Saskaņā ar jauno Grieķijas ministru lēmumu Turcija tiks uzskatīta par drošu trešo valsti patvēruma meklētājiem no Pakistānas, Bangladešas, Sīrijas, Afganistānas un Somālijas. Tāpēc, pamatojoties uz šo lēmumu, pieteikumus no iepriekš minēto valstu valstspiederīgajām personām var uzskatīt par nepieņemamiem, un pieteikuma iesniedzēji tiks atgriezti Turcijā, kura tiek uzskatīta par viņiem drošu valsti un kurā viņiem būs iespēja pieprasīt bēgļa statusu.

Covid-19

Covid-19 pandēmija joprojām būtiski ietekmē Turciju. Pēc krīzes uzliesmojuma Turcijā 2020. gada martā Komisija sazinājās ar Turcijas iestādēm, lai noskaidrotu, vai tām ir kāda konkrēta vajadzība pēc ES atbalsta reaģēšanas nolūkā. Tās apliecināja savu nodomu tupināt projektus saskaņā ar mehānismu un regulāro divpusējo Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (*IPA*), kā sākotnēji plānots. Intensīvi konsultējoties ar Turcijas iestādēm, Komisija piekrita piešķirt ietaupītos mehānisma līdzekļus Covid-19 mērķiem tādā veidā, lai papildinātu jau esošos projektus, nevis izstrādātu jaunus. Komisija arī sazinājās ar mehānisma īstenošanas partneriem, lai iegūtu viņu novērtējumu par Covid-19 seku ietekmi uz mehānisma projektiem. Pēc šīs apspriešanās līdz 2025. gada jūnijam tika pagarināts īstenošanas laikposms tiem projektiem, kas izstrādāti saskaņā ar 2016. gada īpašo pasākumu 1,6 miljardu EUR apmērā, lai būtu iespēja sasniegt visu attiecīgo projektu mērķus.

Lai mazinātu Covid-19 ietekmi, saskaņā ar Bēgļu atbalsta mehānismu līdz 2021. gada beigām aptuveni 83 miljonus EUR pārvirzīja veselības aprūpes un sociāli ekonomiskā atbalsta pasākumiem (no kopējiem 133 miljoniem EUR, ko ES pārvirzīja visu ES finanšu instrumentu ietvaros). Pasākumos ietilpa SIHHAT I projekta ārkārtas rezerves aktivizēšana 4,7 miljonu EUR apmērā, lai aprīkotu migrantu veselības centrus ar aizsardzības un dezinfekcijas līdzekļiem. Turklāt saskaņā ar mehānisma humānās palīdzības virzienu vairāk nekā 63 miljonus EUR pārdalīja humānās palīdzības sniegšanai virknē projektu, kas tika īstenoti, iestājoties Covid-19 krīzei. Konkrētāk, Ārkārtas sociālās drošības tīkls (*ESSN*) un programma "Ar nosacījumiem pamatoti naudas pārvedumi izglītībai" (*CCTE*) izsniedza papildu naudas pabalstu atbalsta saņēmējiem. Saskaņā ar *ESSN* 2020. gada jūnijā un jūlijā vairāk nekā 1,75 miljoni atsevišķu bēgļu (308 000 mājsaimniecību) saņēma divus papildu naudas pabalstus, katru 500 Turcijas liru (TL) apmērā, kuru kopsumma bija vairāk nekā 40 miljoni EUR. Saskaņā ar *CCTE* projektu 2020. gada 30. novembrī visi *CCTE* tiesīgie atbalsta saņēmēji neatkarīgi no vecuma un klases saņēma papildu naudas pabalstu 85 TL apmērā kā vienreizēju maksājumu. Šo papildu naudas pabalstu kopumā saņēma 518 794 bērni. Turklāt arī aptuveni 88 779 mājsaimniecības (414 459 personas), kas neietilpst *ESSN* atbalsta saņēmēju grupā, saņēma finansiālo palīdzību, pateicoties valsts mēroga pasākumam, ko ieviesa *UNHCR* kopā ar Migrācijas pārvaldības ģenerāldirektorātu (*DGMM*) un kam līdzekļus 16,7 miljonu EUR apmērā piešķīra humānās palīdzības fonds, kurš neietilpst šajā mehānismā. Palīdzībā, ko saistībā ar Covid-19 sniedza no ES Trasta fonda reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, galvenā uzmanība bija pievērsta individuālo aizsardzības līdzekļu iepirkšanai, tiešsaistes un attālinātajām mācībām, darbā iekārtošanai un psiholoģiskajam atbalstam.

2. Mehānisma darbība

Mehānisms ir koordinācijas mehānisms, kas ļauj ātri, lietderīgi un efektīvi mobilizēt ES palīdzību bēgļiem Turcijā. Mehānisms nodrošina pašreizējo ES finanšu instrumentu optimālu izmantošanu humānās un/vai attīstības palīdzības sniegšanai, lai visaptveroši un saskaņoti risinātu bēgļu un uzņēmējkopienu vajadzības[14].

Mehānisma koordinācijas komiteja sniedz stratēģiskas norādes par prioritātēm, atbalstāmo darbību veidu, piešķiramajām summām un izmantojamiem finanšu instrumentiem, kā arī vajadzības gadījumā par nosacījumiem, kas attiecas uz Turcijas saistību izpildi saskaņā ar ES un Turcijas 2015. gada 29. novembra kopīgo rīcības plānu (turpmāk "kopīgais rīcības plāns")[15]. 2021. gadā, kas bija mehānisma īstenošanas sestais gads, notika divas koordinācijas komitejas sanāksmes: 2021. gada 30. jūnijā un 2021. gada 17. decembrī. Covid-19 pandēmijas dēļ šīs sanāksmes noritēja virtuāli.

Mehānisma īstenošanas pamatprincipi ir ātrums, efektivitāte un lietderība, bet tajā pašā laikā arī pareiza finanšu pārvaldība. Ir svarīgi arī, lai mehānisma pasākumi būtu ilgtspējīgi un Turcijas iestādes būtu par tiem līdzatbildīgas. Palīdzības prioritārās jomas bija noteiktas, pamatojoties uz visaptverošu un neatkarīgu vajadzību izvērtējumu[16], īpašu uzmanību pievēršot neaizsargātām grupām. Vajadzību izvērtējums tika atjaunināts 2018. gadā[17].

Mehānisms koordinē finansējumu no šādiem ārējās finansēšanas instrumentiem[18]: humānās palīdzības[19], Eiropas kaimiņattiecību instrumenta[20], attīstības sadarbības instrumenta[21], Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta[22] un Stabilitātes un miera veicināšanas instrumenta[23]. Pasākumus, ko finansē no Savienības budžeta, īsteno saskaņā ar tās finanšu noteikumiem, ko piemēro gan tiešajai, gan netiešajai pārvaldībai.

Palīdzības īstenošanas priekšnoteikums ir tāds, ka Turcijai ir stingri jāievēro apņemšanās, kas paredzētas kopīgajā rīcības plānā un paziņojumā.

3. Finansiālās spējas, finansējuma ilgums un veids

Kopējais mehānisma koordinētais budžets ir 6 miljardi EUR, ko piešķir divās maksājumu daļās. Pirmās maksājumu daļas un otrās maksājumu daļas projekti tiek īstenoti līdz 2025. gada vidum (daudzi pirmās maksājumu daļas projekti jau ir pabeigti un vairums projektu tiks pabeigti agrāk).

---

[14] Komisijas Lēmuma C(2015) 9500 (2015. gada 24. novembris) 2. pants "Mehānisma mērķi".
[15] Skatīt 5. panta 1. punktu Komisijas Lēmumā C(2015) 9500, kas grozīts ar Komisijas Lēmumu C(2016) 855.
[16] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2016_needs_assessment_.pdf.
[17] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/updated_needs_assessment.pdf.
[18] Eiropas kaimiņattiecību instrumenta un attīstības sadarbības instrumenta (ASI) iemaksas tika attiecīgi pārnestas uz Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu un ES trasta fondu un īstenotas saskaņā ar tiem. Būtībā visi mehānisma ieguldījumi ES trasta fondā (no IPA un mazāk — no ASI) tika īstenoti kā cita veida, nevis humānā palīdzība.
[19] Padomes Regula (EK) Nr. 1257/96 par humāno palīdzību, OV L 163, 2.7.1996., 1. lpp.
[20] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 232/2014, ar ko izveido Eiropas kaimiņattiecību instrumentu, OV L 77, 15.3.2014., 27. lpp.
[21] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 233/2014, ar ko izveido finanšu instrumentu sadarbībai attīstības jomā, OV L 77, 15.3.2014., 44. lpp.
[22] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 231/2014, ar ko izveido Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu, OV L 77, 15.3.2014., 11. lpp.
[23] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 230/2014, ar ko izveido stabilitātes un miera veicināšanas instrumentu, OV L 77, 15.3.2014., 1. lpp.

Izņēmuma kārtā Covid-19 pandēmijas dēļ līdz 2025. gada jūnijam tika pagarināts īstenošanas laikposms tiem projektiem, kas izstrādāti saskaņā ar 2016. gada īpašo pasākumu 1,6 miljardu EUR apmērā, lai būtu iespēja sasniegt visu attiecīgo projektu mērķus.

Pirmā maksājumu daļa bija 3 miljardi EUR, no kuriem 1 miljards EUR tika piešķirts no ES budžeta, bet 2 miljardi EUR — no dalībvalstu divpusējā finansējuma[24]. Arī otrā maksājumu daļa bija 3 miljardi EUR, no kuriem ES budžets nodrošināja 2 miljardus EUR, bet dalībvalstis — 1 miljardu EUR[25].

Runājot par ES budžeta līdzekļiem, no 1 miljarda EUR, kas 2016.–2017. gadam tika piešķirts no ES budžeta, 2016. gadā tika izmantoti 250 miljoni EUR, bet 2017. gadā — 750 miljoni EUR. No 2 miljardiem EUR, kas 2018.–2019. gadam tika piešķirti no ES budžeta, 2018. gadā tika izmantoti 550 miljoni EUR, bet atlikusī daļa tika izmantota 2019. gadā.

Runājot par dalībvalstu iemaksām, pirmajai maksājumu daļai dalībvalstis 2016. gadā mehānismā ieguldīja 677 miljonus EUR, 2017. gadā — 847 miljonus EUR, 2018. gadā — 396 miljonus EUR un 2019. gadā — 80 miljonus EUR. Otrajā maksājumu daļā dalībvalstis 2018. gadā ieguldīja 68 miljonus EUR, 2019. gadā — 202 miljonus EUR, 2020. gadā — 265 miljonus EUR un 2021. gadā — 166 miljonus EUR, savukārt atlikušos maksājumus ir plānots veikt līdz 2023. gadam. Dalībvalstis veic iemaksas tieši ES budžetā kā ārējos piešķirtos ieņēmumus saskaņā ar Finanšu regulas 21. panta 2. punkta a) apakšpunkta ii) punktu, un iemaksas tiek iedalītas Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta un humānās palīdzības budžeta pozīcijās.

Proporcija, kādā dalībvalstis veic iemaksas mehānismā, joprojām ir pietiekami atbilstoša proporcijai, kādā šo iemaksu veidotais finansējums tiek izmaksāts no mehānisma.

Saskaņā ar mehānisma humānās palīdzības virzienu summa 19,50 miljonu EUR apmērā tika paredzēta kā rezerve, lai vajadzības gadījumā finansētu reaģēšanas pasākumus, ja 2019. gadā no Sīrijas ieplūstu jauni bēgļi. Tā kā 2019. gadā rezerve netika izmantota, par šo summu 2020. gadā noslēdza līgumus attiecībā uz veselības aprūpes un aizsardzības pasākumiem, pabeidzot otrās maksājumu daļas plānošanu.

Līdz 2021. gada 31. decembrim Komisija bija piešķīrusi visus mehānisma darbības līdzekļus. No pavisam 6 miljardiem EUR bija izmaksāti vairāk nekā 4,6 miljardi EUR.

[24] Kopējais dalībvalstu ieguldījuma sadalījums ir pieejams šeit: http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/.

[25] https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/.

Ar mehānismu nesaistīta ES papildu palīdzība bēgļiem Turcijā

2020. gadā Komisija piešķīra 535 miljonus EUR ar mehānismu nesaistītu humānās palīdzības pasākumu atbalstam Turcijā. Šī summa ietvēra 50 miljonus EUR palīdzības turpināšanai tādās jomās kā aizsardzība, veselības aprūpe un izglītība un 485 miljonus EUR atbilstīgi budžeta grozījumiem, lai turpinātu programmas "Ārkārtas sociālās drošības tīkls" un "Ar nosacījumiem pamatoti naudas pārvedumi izglītībai". Turklāt 2020. gadā saskaņā ar Stabilitātes un miera veicināšanas instrumentu (*IcSP*) partnerībā ar Starptautisko Migrācijas organizāciju (*IOM*) tika pieņemta programma 11 miljonu EUR apmērā, lai palīdzētu migrantu atšķirīgā juridiskā statusa saskaņošanā ar Turcijas valsts rīcības plānu saskaņošanas jomā un ES pieejām.

Pēc Eiropadomes 2021. gada jūnija secinājumiem Komisija ierosināja laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam mobilizēt vēl 3 miljardus EUR bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā. Pirmie 860 miljoni EUR no šā finansējuma tika piešķirti 2021. gada beigās, lai turpinātu sniegt atbalstu tādās prioritārajās jomās kā pamatvajadzības un izglītība, kā arī migrācijas pārvaldība un robežkontrole. 90 miljoni EUR no 2021. gada piešķīruma saskaņā ar *IPA* un 50 miljoni EUR no 2021. gada *HOME* instrumentu piešķīruma ir pārnesti uz 2022. gadu. Turklāt 2022. gadam ir piešķirti 125 miljoni EUR humānās palīdzības atbalstam. 2022. un 2023. gadā ir paredzēts līdzekļu atlikums aptuveni 2 miljardu EUR apmērā.

Kopējais bēgļiem Turcijā kopš 2011. gada piešķirtās ES palīdzības apmērs ir gandrīz 10 miljardi EUR. Tie ietver 6 miljardus EUR no Bēgļu atbalsta mehānisma Turcijā, kas savukārt ietver 3 miljardus EUR no ES budžeta un 3 miljardus EUR no dalībvalstu iemaksām, kuras ietvertas ES budžetā kā ārējie piešķirtie ieņēmumi.

4. Mehānisma īstenošana

Mehānisms tiek īstenots kā humānā un attīstības palīdzība. Šiem virzieniem pirmajā maksājumu daļā tika piešķirti attiecīgi aptuveni 1,4 miljardi EUR un 1,6 miljardi EUR. Ņemot vērā to, ka Sīrijas krīze ir ieilgusi, otrās maksājumu daļas ietvaros pasākumi arvien vairāk ir vērsti uz sociāli ekonomiskā atbalsta pasākumiem un iztikas gūšanas iespēju radīšanu. Otrajā maksājumu daļā 1,04 miljardi EUR tika piešķirti humānajai palīdzībai, bet 1,9 miljardi EUR — attīstības palīdzībai[26].

Visā mehānismā humānās un attīstības palīdzības sadalījums ir šāds.

Pilnīga informācija sniegta projektu tabulā tiešsaistē[27].

Mehānisma plānošanu pabeidza 2019. gada decembrī, un no 2020. gada beigām līgumi ir noslēgti par visu mehānisma darbības finansējumu 6 miljardu EUR apmērā, no kuriem 4,6 miljardi EUR ir izmaksāti līdz 2021. gada beigām.

Svarīgi norādīt, ka mehānisma ietvaros sniegtās palīdzības pamatā ir projekti. Izmaksāšana ir atkarīga no progresa mehānisma pasākumu īstenošanā.

Īpaša uzmanība tiek pievērsta tiem bēgļiem un patvēruma meklētājiem, kas nav no Sīrijas. Mehānisma pasākumi vienmēr ir vērsti uz to, lai iesaistītu vietējās kopienas, kuras uzņem bēgļus.

Humānā palīdzība nodrošina atbalstu visneaizsargātākajiem bēgļiem, sniedzot cilvēka cienīgu atbalstu, kas palīdz risināt pamatvajadzības un nodrošināt aizsardzību. Ar to arī cenšas novērst trūkumus pakalpojumu sniegšanā, izmantojot specializētas aģentūras un partnerus veselības un izglītības jomā ārkārtas situācijās. ES humānā palīdzība balstās uz 2007. gada Eiropas konsensu par humāno palīdzību[28], kurā noteikts, ka ES kā humānās palīdzības sniedzēja ievēro humānās palīdzības principus — cilvēcību, neitralitāti, objektivitāti un neatkarību, kā tas noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 214. pantā un Humānās palīdzības regulā (Regula (EK) Nr. 1257/96)[29, 30].

[26] Līdzekļu atlikums 60 miljonu EUR apmērā ir piešķirts mehānisma īstenošanas administratīvajam un darbības atbalstam.
[27] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2022-02/Facility%20table_January%202022.pdf.
[28] Padomes un dalībvalstu valdību pārstāvju kopīgais paziņojums.
[29] Padomes Regula (EK) Nr. 1257/96 (1996. gada 20. jūnijs) par humāno palīdzību.
[30] Eiropas Komisijas humānās palīdzības pamatā ir ikgadēji valstu humānās palīdzības īstenošanas plāni (*HIP*). Komisijas un tās partneru sadarbību humānās palīdzības jomā regulē Komisijas finanšu un administratīvie

Kopā ar 21 partneri mehānisma humānās palīdzības virzienā ir īstenoti pavisam 65 projekti saskaņā ar mehānisma pirmo un otro maksājumu daļu. Šo projektu mērķis ir segt Turcijā esošo visneaizsargātāko bēgļu pamatvajadzības, nodrošināt viņiem aizsardzību, izglītību un veselības aprūpi. Saskaņā ar pirmo maksājumu daļu humānajai palīdzībai tika piešķirti aptuveni 1,4 miljardi EUR un par tiem tika noslēgti līgumi, bet tika izmaksāti 1,3 miljardi EUR, savukārt saskaņā ar otro maksājumu daļu ir noslēgti līgumi par 1,04 miljardiem EUR un līdz 2021. gada 31. janvārim tika izmaksāti 964 miljoni EUR.

Attīstības palīdzība sniedz atbalstu ilgāka termiņa vajadzībām bēgļu veselības aprūpes, izglītības un sociāli ekonomiskās attīstības jomā, jo īpaši attiecībā uz piekļuvi sabiedriskajiem pakalpojumiem un iztikas gūšanas iespējām, kā arī pašvaldības infrastruktūrai. Tā ir vērsta arī uz neaizsargātām grupām, un tās pasākumi ietver dzimumu aspektu, piemēram, to mērķis ir pasargāt sievietes un meitenes pret seksuālu un ar dzimumu saistītu vardarbību un uzlabot seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpes pieejamību.

Mehānisma attīstības virzienā turpināja to 26 projektu īstenošana, par kuriem līgumi noslēgti saskaņā ar pirmo maksājumu daļu, un ir sasniegts atzīstams progress. 15 no šiem projektiem tika īstenoti saskaņā ar ES Reģionālo trasta fondu reaģēšanai uz krīzi Sīrijā (ESTF) pavisam 293 miljonu EUR apmērā, kas papildina piešķīrumu, kurš tiek pārvaldīts tieši ar Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta starpniecību[31].

Īstenošanas partneriem ir izmaksāti 2,22 miljardi EUR no kopumā 3,5 miljardiem EUR, kas attīstības palīdzībai tika piešķirti pirmajā maksājumu daļā[32]. Saskaņā ar otro maksājumu daļu 2020. gada decembrī tika noslēgti līgumi par visiem piešķirtajiem 1,9 miljardiem EUR, no kuriem 730 miljonus EUR izmaksāja līdz 2021. gada decembra beigām. Mehānisma attīstības virzienā ir noslēgti 17 līgumi.

Mehānisma pasākumi pa prioritārajām jomām

Par progresu abu mehānisma maksājumu daļu finansētās palīdzības īstenošanā pa prioritārajām jomām tiek ziņots divreiz gadā publicētajos mehānisma uzraudzības ziņojumos[33].

Izglītība

pamatnolīgumi ar starptautiskām organizācijām un partnerattiecību pamatnolīgumi ar nevalstiskajām organizācijām.

[31] Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta līdzekļus saskaņā ar mehānismu pārvalda atbilstīgi ārējās darbības noteikumiem, kas iekļauti Finanšu regulas otrās daļas IV sadaļā un tās piemērošanas noteikumos.

[32] Šajā summā ir iekļauti arī līdzekļi, kas izmaksāti projektos, kurus īsteno ES Reģionālais trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, bet kas vēl nav segti no ES budžeta.

[33] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en.

Vairāk nekā 1,5 miljardus EUR no mehānisma līdzekļiem piešķīra izglītības prioritārajai jomai, tostarp 545 miljonus EUR[34] izglītības infrastruktūrai.

Saskaņā ar mehānisma humānās palīdzības virzienu vairāk nekā 181 miljonu EUR piešķīra izglītībai. Turpinās programmas "Ar nosacījumiem pamatoti naudas pārvedumi izglītībai" (*CCTE*) veiksmīga īstenošana, kas atbalsta bēgļu bērnu uzņemšanu skolās un skolas apmeklēšanu, katru otro mēnesi nodrošinot bēgļu ģimenēm maksājumus ar nosacījumu, ka skolēni regulāri apmeklē skolu. *CCTE* programma tiks finansēta līdz 2022. gada augustam, jo ES budžeta iestāde 2020. gada jūlijā piekrita papildināt programmu ar 85 miljoniem EUR atbilstīgi budžeta grozījumiem. Līdz 2021. gada decembrim pabalstu no *CCTE* programmas vismaz vienu reizi bija saņēmuši 760 858 bērni. Papildus tam bērnus atbalstīja bērnu aizsardzības dienesti, lai nodrošinātu pastāvīgu uzņemšanu skolās un skolas apmeklēšanu, 11 567 bērni piedalījās ar sociāli emocionālajām prasmēm un sociālo kohēziju saistītos pasākumos, savukārt 351 skolas darbinieks un 849 vecāki iesaistījās *UNICEF* pretiebiedēšanas apmācībā.

Attiecībā uz mehānisma attīstības palīdzību turpinājās Valsts izglītības ministrijai (*MoNE*) piešķirtās papildu tiešās dotācijas (ar nosaukumu *PIKTES*[35]) 400 miljonu EUR apmērā īstenošana. *PIKTES* atbalsta ministrijas centienus palielināt Sīrijas bērnu integrāciju un piekļuvi kvalitatīvai izglītībai. Līdz 2021. gada jūnija beigām formālās izglītības programmās bija uzņemti nedaudz vairāk nekā 701 000 Sīrijas bērnu. No tiem vairāk nekā 30 000 tika uzņemti pirmsskolas izglītības līmeņa programmās, vairāk nekā 322 000 — pamatizglītības pirmā posma programmās, 251 323 — pamatizglītības otrā posma programmās un 96 361 — vidējās izglītības līmeņa programmās. Līdz 2021. gada vidum ar mehānisma atbalstu 46 766 bēgļu bērniem bija sniegta apmācība, lai apgūtu iekavēto, un vairāk nekā 60 472 bēgļu bērniem — papildu apmācība. Izglītības sistēmas mācīšanas kapacitātes atbalstam laikā no 2021. gada janvāra līdz jūnijam *PIKTES* projekta ietvaros tika nodarbināti vai atalgoti gandrīz 7000 mācībspēku un atbalsta darbinieku. 2021. gada pirmajā pusē *PIKTES* projekta ietvaros 3500 skolotāju tika apmācīti attālinātajā mācīšanā un digitālo izglītības materiālu sagatavošanā.

To bēgļu un uzņēmējkopienu studentu skaits, kuri saņēma mehānisma atbalstītas stipendijas, lai iegūtu tehnisko un profesionālo izglītību un apmācību vai apmeklētu augstākās izglītības iestādes, palielinājās par 3700 studentiem, sasniedzot gandrīz 13 300 studentu. Vairums šo studentu bija bēgļi. Tika saglabāts dzimumu līdzsvars. Lielākā daļa stipendiju (aptuveni 12 000) sniedza iespēju vidusskolēniem apmeklēt tehniskos un profesionālos kursus tehniskajās un profesionālajās vidusskolās un profesionālās izglītības centros.

Mehānisms turpināja sniegt atbalstu izglītības infrastruktūras attīstībai un skolu pārslodzes mazināšanai. Būtisks progress tika panākts modernizēto un pabeigto izglītības iestāžu skaita ziņā. Nozīmīgākais sasniegums modernizēšanas jomā bija 8700 interaktīvo tāfeļu uzstādīšana pamatskolās un vidusskolās. Ar mehānisma atbalstu līdz šim ir modernizētas vairāk nekā 12 000 iestādes. Papildus tam kopā tika uzbūvētas 117 skolas, kā arī tika sākta izglītības pakalpojumu sniegšana 108 skolās. 40 miljonus EUR vērtā tīras enerģijas projekta, par kuru līgums noslēgts saskaņā ar pirmo maksājumu daļu, mērķis ir ar diviem saules enerģijas

[34] Šeit ietilpst tīras enerģijas projekts 40 miljonu EUR apmērā, ko īsteno saskaņā ar ESTF (FRIT 1).
[35] Sīriešu bērnu integrācijas izglītības sistēmā veicināšana (*PIKTES*).

parkiem un jumta paneļiem piegādāt enerģiju 120 skolām. Jumta paneļu uzstādīšana ir pabeigta trīs skolās, un vēl 48 skolās tā ir pabeigta vidēji 90 % apmērā. Papildus tam vēl 41 skolā sākti atjaunošanas darbi energoefektivitātes paaugstināšanai, un gada beigās fiksēts 70 % progress.

Aizsardzība

Saskaņā ar mehānismu kopumā aptuveni 212 miljoni EUR ir piešķirti aizsardzībai, galvenokārt ar humānās palīdzības virziena projektu starpniecību.

Mehānisma humānās palīdzības virziens ir atbalstījis bēgļu reģistrēšanu un pārbaudi, lai legalizētu viņu statusu Turcijā un atvieglotu viņu piekļuvi pakalpojumiem. Papildus atsevišķiem aizsardzības pasākumiem, kuru mērķis ir novērst nepilnības un reaģēt uz konkrētām vajadzībām un riskam pakļautām personām, aizsardzība ir integrēta arī citos humānās palīdzības stratēģijas pīlāros (pamatvajadzībās, veselības aprūpē un izglītībā). Vispārējais mērķis ir labāk risināt bēgļu neaizsargātības jautājumu, legalizēt viņu statusu un nodrošināt viņiem piekļuvi plašākam publisko un ANO/NVO pakalpojumu tīklam. Turklāt projekti, kurus finansēja ar ES Trasta fondu reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, ir palīdzējuši bēgļus uzņemt kopienu centros un neaizsargātus bēgļus nosūtīt tālāk uz attiecīgajiem dienestiem.

2019. gada jūlijā tika pieņemts īpašais pasākums attīstības virzienā, saskaņā ar kuru 2020. gada beigās tika noslēgts līgums par tiešu dotāciju Darba, ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrijai 20 miljonu EUR apmērā. Projekta mērķis ir uzlabot preventīvo un aizsargājošo sociālo pakalpojumu sniegšanu visneaizsargātākajiem bēgļiem un uzņēmējkopienas locekļiem.

Veselība

800 miljonus EUR no mehānisma līdzekļiem piešķīra veselības aprūpes prioritārajai jomai.

Galvenais mehānisma atbalsta pīlārs ir *SIHHAT* projekts — tieša dotācija Turcijas Veselības ministrijai (*MoH*) divos maksājumos, attiecīgi 300 miljonu EUR un 210 miljonu EUR apmērā. *SIHHAT* atbalsta ministrijas centienus nodrošināt bezmaksas un taisnīgu piekļuvi veselības aprūpei četriem miljoniem bēgļu. Jau darbojas 180 migrantu veselības centri (MVC), un patlaban projektā ir nodarbināts 4091 veselības aprūpes darbinieks, no kuriem 79 % ir sīriešu izcelsmes. Projekta īstenošanas gaita joprojām ir apmierinoša, un ir gūti jūtami rezultāti šajā jomā. 2020. gada aprīlī sāka izmantot *SIHHAT* 1 rezervi neparedzētiem izdevumiem 4,75 miljonu EUR apmērā, lai risinātu ar Covid-19 saistītās vajadzības, un vēl 1,6 miljonus EUR Covid-19 novēršanai piešķīra no *SIHHAT* 2 līdzekļiem.

Kopš 2021. gada sākuma turpinās papildu projekts *SIHHAT* 2 (210 miljoni EUR) ar *MoH,* lai nodrošinātu sinhronizāciju ar *SIHHAT* 1 projekta noslēgumu un turpinātu migrantu veselības aprūpes pakalpojumus līdz 2023. gada beigām.

Slimnīcu Dertjolā/Hatajā un Kilisā būvniecības projekti ir gandrīz pabeigti, progresam pārsniedzot 95 %. Turklāt 2021. gada martā tika sākts ar Eiropas Padomes Attīstības banku (*CEB*) noslēgtais līgums 90 miljonu EUR apmērā par papildinošu mazizmēra veselības infrastruktūras un iekārtu iepirkumu projekta ietvaros.

Joprojām pastāv bažas par veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību bēgļiem ārpus viņu sākotnējās reģistrācijas provinces vai pārvietojoties — šādos gadījumos pieejamie

pakalpojumi aprobežojas ar vakcīnām un neatliekamās palīdzības pakalpojumiem. Tas negatīvi ietekmē bēgļus, kuri pārvietojas, sezonas darbiniekus un bēgļus, kas ir pārmitināti citās provincēs. Komisija cieši uzrauga politiskās izmaiņas, un tās mērķis ir ar *SIHHAT* projekta mobilajiem veselības aprūpes pasākumiem sasniegt šīs problēmas skartos bēgļus.

Pašvaldību infrastruktūra

Šai prioritārajai jomai piešķīra 380 miljonus EUR no mehānisma otrās maksājumu daļas.

Kopā ar *Agence Française de Développement* (*AFD*), Pasaules Banku, Eiropas Investīciju banku (EIB) un *Illbank* saskaņā ar ESTF īstenoto projektu mērķis ir uzlabot piekļuvi pašvaldības pakalpojumiem ūdensapgādes, notekūdeņu un cieto atkritumu apsaimniekošanas jomā bēgļu pieplūduma visvairāk skartajos apgabalos, kā arī šo pakalpojumu kvalitāti. Papildus tam 25 miljonus EUR vērts projekts ar *Kreditanstalt für Wiederaufbau* (*KfW*) nodrošina atpūtas infrastruktūru, lai atbalstītu sociālo kohēziju. ESTF projektā, ko īsteno saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmu (*UNDP*), 2021. gada oktobrī tika pabeigta vienas mehāniskās bioloģisko atkritumu apsaimniekošanas iekārtas būvniecība Gaziantepā. Saskaņā ar iemaksu nolīgumu, kas parakstīts ar EIB, 2021. gadā ir parakstīti un sākti 15 būvdarbu līgumi 42,4 miljonu EUR apmērā. Visi pārējie projekti joprojām ir sagatavošanas līmenī (projektu izskatīšana, iepirkuma procedūras dokumentu sagatavošana utt.)

Pamatvajadzības un sociāli ekonomiskais atbalsts

Vairāk nekā 2,83 miljardi EUR no mehānisma līdzekļiem ir piešķirti pamatvajadzībām un sociāli ekonomiskajam atbalstam.

Šajā prioritārajā jomā pasākumu mērķis ir nodrošināt visneaizsargātāko bēgļu pamatvajadzību apmierināšanu un palielināt viņu noturību un pašapgādes spēju. Tas ļautu pakāpeniski pāriet no atkarības no sociālās palīdzības uz lielāku neatkarību un iztikas iespējām.

Saskaņā ar mehānisma atbalstu pamatvajadzību jomā vairāk nekā 2,6 miljoni bēgļu ir saņēmuši palīdzību, lai varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Vislielākais atbalsts kopš 2016. gada beigām tiek sniegts ar humānās palīdzības sociālās programmas jeb Ārkārtas sociālā drošības tīkla (*ESSN*) starpniecību, kas katru mēnesi ar debetkaršu sistēmas palīdzību piešķir naudas līdzekļus vairāk nekā 1,5 miljoniem neaizsargātu bēgļu[36]. Šai galvenajai programmai piešķīra mehānisma finansējumu 500 miljonu EUR apmērā saskaņā ar mehānisma otro maksājumu daļu, un to pašlaik (kopš 2020. gada aprīļa) īsteno Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness biedrību federācija. Ar papildinājumu 400 miljonu EUR apmērā, kas nav saistīts ar mehānismu un ko budžeta iestāde apstiprināja 2020. gada jūlijā saistībā ar iepriekš minētajiem budžeta grozījumiem, un ar papildu finansējumu 325 miljonu EUR apmērā, kas piešķirts 2021. gada beigās saskaņā ar papildu paketi 2021.–2023. gadam 3 miljardu EUR apmērā, *ESSN* atbalstu varēs turpināt līdz 2023. gada pirmajam ceturksnim[37].

[36] Kopš 2021. gada jūlija *ESSN* ir pārcēlis visneaizsargātākos atbalsta saņēmējus (proti, vientuļos vecākus, mājsaimniecības, kurās ir viena vai vairākas personas ar invaliditāti, vecāka gadagājuma personu vadītas mājsaimniecības) uz NEAR ĢD finansēto Papildu *ESSN* (*C-ESSN*) programmu. 2022. gada aprīlī *C-ESSN* sniedz palīdzību 363 419 atbalsta saņēmējiem.

[37] https://www.europarl.europa.eu/news/lv/press-room/20200706IPR82727/meps-approve-EU585-million-to-support-syrian-refugees-in-neighbouring-countries.

Saskaņā ar otro maksājumu daļu Komisija piešķīra tiešu dotāciju Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrijai 245 miljonu EUR apmērā, lai varētu nodrošināt ikmēneša finansiālo atbalstu, kas ir salīdzināms ar sociālo palīdzību, kuru sniedz neaizsargātām personām atbilstīgi Turcijas sociālā nodrošinājuma sistēmai, t. i., papildu *ESSN* (*C-ESSN*). Pēc sagatavošanas posma maksājumi atbalsta saņēmējiem sākās 2021. gada jūlijā un turpināsies vismaz līdz 2022. gada vidum. Projekts tiek īstenots paralēli *ESSN*, un sniedz atbalstu vientuļo vecāku mājsaimniecībām, veciem cilvēkiem, kā arī cilvēkiem ar invaliditāti un ļoti smagu invaliditāti. ES delegācija un *ECHO* ĢD vietējie darbinieki rīko regulāras sanāksmes, lai koordinētu *ESSN* un *C-ESSN* paralēlu īstenošanu.

Bēgļiem joprojām tiek sniegts papildu sociāli ekonomiskais atbalsts tādā veidā, lai nodrošinātu viņiem piekļuvi darba tirgum. Šā atbalsta mērķis ir uzlabot bēgļu nodarbināmību, un tas nodrošina profesionālo un prasmju apmācību, valodu apgūšanu, karjeras konsultēšanu, apmācības programmas darbavietā un darba atļauju izsniegšanas procesa vienkāršošanu gan Sīrijas bēgļiem, gan uzņēmējkopienām. Sadarbībā ar Turcijas Mazās un vidējās rūpniecības attīstības organizāciju (*KOSGEB*) un Turcijas Attīstības un investīciju banku (*TKYB*) tiek piešķirtas nelielas dotācijas uzņēmējiem un sniegta uzņēmējdarbības apmācība gan Sīrijas bēgļu, gan uzņēmējkopienu jaunuzņēmumiem un esošajiem uzņēmējiem. Cits Pasaules Bankas patlaban īstenots projekts atbalsta sieviešu vadītas sociālās uzņēmējdarbības modeļa izstrādi un ieviešanu, lai nodrošinātu gan neaizsargātām Sīrijas bēglēm, gan Turcijas sievietēm ilgtspējīgu iespēju gūt ienākumus. Vēl divu projektu mērķis ir atbalstīt nodarbinātību lauksaimniecībā. Projekti tiks īstenoti vismaz līdz 2025. gada vidum.

Migrācijas pārvaldība

Saskaņā ar pirmo maksājumu daļu mehānisms šajā prioritārajā jomā ir finansējis divus projektus par kopsummu 80 miljoni EUR.

Pirmais projekts sniedza ES atbalstu, lai palielinātu Turcijas Krasta apsardzes spējas veikt meklēšanas un glābšanas operācijas. Otrā projekta mērķis bija atbalstīt Migrācijas pārvaldības ģenerāldirektorātu (DGMM), kurš pārvaldīja atgriešanas pasākumus no ES. Abi projekti ir pabeigti.

Dzimumu līdztiesības aspekti mehānisma projektos

Komisija ir apņēmusies īstenot ES Dzimumu līdztiesības rīcības plānu III "Kopīgi pretī pasaulei, kurā valda dzimumu līdztiesība, 2021.–2025. gads"[38], kura mērķis ir ES ārējā darbībā uzlabot dzimumu līdztiesību un nodrošināt pilnvērtīgas iespējas sievietēm. Šajā kontekstā sieviešu un meiteņu cilvēktiesību veicināšana, aizsardzība un īstenošana, dzimumu līdztiesība un sieviešu un meiteņu iespēju nostiprināšana ir visaptverošas ES prioritātes un mērķi, kas veido pamatu mehānisma pasākumiem.

Konkrētāk, mehānisma humānās palīdzības virzienu regulē *ECHO* ĢD 2013. gada dzimumpolitika "Dzimums humānajā palīdzībā: dažādas vajadzības, pielāgoti risinājumi". Tāpēc partneri tiek aicināti veikt dzimumaspekta analīzi programmas sākumā, pielāgot programmas struktūru un ieviešanu atbilstoši atšķirīgajiem dzimumu grupu riskiem un iespējām un ziņot par rezultātiem, izmantojot datus, kas sadalīti pēc dzimuma.

[38] https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final_lv.pdf.

Tā dzimumu līdztiesības jautājumi tiek ņemti vērā visos mehānisma projektos un tiek integrēti. Humānās palīdzības virzienā ir ieviests dzimuma un vecuma rādītājs (*GAM*). Mehānisma pasākumi tiek veidoti tā, lai veicinātu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu vīriešiem un sievietēm, zēniem un meitenēm. Lai to uzraudzītu, tiek vākti dati sadalījumā pēc dzimuma. 2020. gadā sāktajā pārskatītajā rezultātu satvarā turpinās datu no visiem attiecīgajiem rādītājiem (76 rādītājiem) sadalīšana pa dzimumiem, par to divreiz gadā sagatavojot mehānisma uzraudzības ziņojumu. Integrēta pieeja dzimumu līdztiesības nodrošināšanai tiek apvienota ar speciāliem pasākumiem, kas izstrādāti, lai nodrošinātu progresu šajā jomā. Mehānisms sadarbojas ar īstenošanas partneriem, kuriem ir liela pieredze šīs pieejas izmantošanā un spēja iesaistīties dialogā ar Turcijas varas iestādēm. To skaitā ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu fonds (*UNICEF*), ANO Dzimumu līdztiesības un sieviešu iespēju veicināšanas iestāde (*UN Women*), ANO Iedzīvotāju fonds (*UNFPA*) un Starptautiskā Darba organizācija (SDO).

Kā īpašs ieguldījums tiesībās uz seksuālo un reproduktīvo veselību mehānisms pārsniedza savu mērķi attiecībā uz pirmsdzemdību aprūpes (*ANC*) konsultācijām. Kopumā 97 % bēgļu sieviešu saņēma vienu vai vairākas *ANC* konsultācijas, un vairums saņēma trīs vai vairākas *ANC* konsultācijas. Tāpat ar mehānisma atbalstu kopš 2018. gada par 50 % ir palielinājies tādu nesen dzemdējušo sieviešu īpatsvars, kuras saņēmušas vismaz vienu pēcdzemdību aprūpes (*PNC*) konsultāciju, savukārt tādu reproduktīvā vecuma bēgļu sieviešu īpatsvars, kuru vajadzība pēc reproduktīvās veselības pakalpojumiem nav atrisināta, samazinājās par 18 %. Veselības aprūpes pakalpojumus bēgļiem sniedz, izmantojot *SIHHAT* projektu, kas nodrošina aptuveni 180 migrantu veselības centru darbību visā Turcijā.

5. Uzraudzība un izvērtēšana

Mehānisma uzraudzības un izvērtēšanas sistēma tika izstrādāta tā, lai to ieviestu pakāpeniski un pastāvīgi uzlabotu.

Uzraudzība

Mehānisma rezultātu satvars atspoguļo paša mehānisma stratēģisko satvaru, kā arī darbības, kas tiek īstenotas saskaņā ar mehānismu, un to loģisko satvaru. Jaunākais rezultātu satvars un mehānisma pārmaiņu teorija mehānisma koordinācijas komitejai tika darīti zināmi 2021. gada decembrī. Tika arī turpināta ziņošana par mehānisma sasniegumiem divreiz gadā, izmantojot visaptverošo mehānisma uzraudzības ziņojumu. Jaunākais ziņojums par laikposmu līdz 2021. gada jūnijam ir pieejams *NEAR* ĢD tīmekļa vietnē[39].

Mehānisma uzraudzības un ziņošanas uzdevumu īstenošanā Komisiju turpina atbalstīt tehniskās palīdzības komanda (*SUMAF*[40]).

Līdz 2021. gada decembra beigām bija pabeigti 193 uzraudzības apmeklējumi: veikti seši uz rezultātiem vērsti (*ROM*) uzraudzības apmeklējumi, 72 tehniskās palīdzības apmeklējumi un

[39] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en.

[40] Tehniskā palīdzība to darbību uzraudzības atbalstam, kuras finansē saskaņā ar Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā — IPA/2018/393-877.

115 pārbaudes uz vietas / uzraudzības apmeklējumi; 65 % šo apmeklējumu bija vērsti uz tieši pārvaldītiem līgumiem[41].

Darbības, ko finansē saskaņā ar humānās palīdzības īstenošanas plāniem (*HIP*), uzraudzīja *ECHO* ĢD vietējie darbinieki Turcijā un reģionālais *ECHO* ĢD birojs Ammānā, kā arī centrālā biroja darbinieki uzraudzības apmeklējumos. Līdz 2021. gada februāra beigām bija pabeigti 90 uzraudzības apmeklējumi.

Izvērtēšana

Stratēģiskais vidusposma izvērtējums

Mehānisma stratēģiskais vidusposma izvērtējums aptvēra pirmās maksājumu daļas koncepcijas, izstrādes un īstenošanas periodu no tā sākuma 2015. gada beigās līdz 2021. gada sākumam, kad izvērtējums tika pabeigts. Izvērtējuma vispārējā novērtējumā tika norādīts, ka tāds mehānisma apmērs un sasniedzamība vēl nebija pieredzēti, un tas tika ātri mobilizēts, lielā mērā apmierinot bēgļu vajadzības. Tas deva lielu ieguldījumu bēgļu pamatvajadzību risināšanā un ļāva valdībai ātrāk uzlabot veselības aprūpes un izglītības pakalpojumus, nekā tas būtu noticis citos gadījumos. Izvērtējumā tika konstatēts, ka mehānisms labi sadarbojas ar saviem valdības partneriem, neraugoties uz dažkārt sarežģīto kārtību, un ka to var uzskatīt par paraugu ar bēgļiem saistītām operācijām, jo tas izrāda praktisku atbalstu un solidaritāti ar bēgļiem Turcijā. Izvērtējumā tika konstatēts, ka, lai gan pāreja no ārkārtas situācijas uz attīstību lielākoties noritēja gludi, efektīvas plānošanas spēju ir apdraudējusi nenoteiktība par turpmāko finansējumu. Ziņojumā secināts, ka ir jādara vairāk, lai sasniegtu dažus bēgļus, kuriem ir vismazākās iespējas piekļūt palīdzībai, un ieteikts uzlabot nepietiekami apkalpoto bēgļu piekļuvi pakalpojumiem un veikt pasākumus, lai mazinātu bēgļu sociālo spriedzi. Ziņojumā ir iekļauts arī īss kopsavilkums un sadaļa par mehānisma pasākumiem reaģēšanai uz Covid-19. Ar ziņojumu tika iepazīstināta 2021. gada jūnija koordinācijas komiteja un — pasākumā jūlija sākumā — plašāka sabiedrība. Sīkāka informācija par izvērtējumu ir pieejama šādā saitē:

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/strategic-mid-term-evaluation-facility-

6. Revīzija

Pēc 2018. gada novembrī izdotā Eiropas Revīzijas palātas īpašā ziņojuma par mehānismu[42] Komisija ir turpinājusi ieviest tā ieteikumus. Atzīstams progress ir panākts attiecībā uz visiem ieteikumiem, jo īpaši attiecībā uz pārejas stratēģijas izstrādi, ar mehānismu mobilizēto instrumentu papildināmību un netiešā atbalsta izmaksu samazināšanu.

7. Komunikācija un atpazīstamība

2017. gada komunikācijas stratēģija joprojām ir vispārējais komunikācijas pasākumu satvars, kura mērķis ir uzlabot mehānisma finansēto darbību atpazīstamību.

[41] Kumulatīvās summas no 2017. gada.

[42] https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_27/SR_TRF_LV.pdf.

Kanālā "CNNTurk" tika pārraidīti vairāki TV raidījumi ar nosaukumu "Jauns sākums", kuros ietverti desmit dažādi cilvēkstāsti kopā ar informāciju par projektiem, kas īstenoti saskaņā ar mehānismu. Šie raidījumi ar subtitriem angļu valodā tika ievietoti ES delegācijas *YouTube* kanālā un ir pieejami arī atskaņošanas sarakstā. Tika veikts kvantitatīvs apsekojums, lai novērtētu to, kā sabiedrība (arī bēgļi) uztver ES atbalstu bēgļiem Turcijā. Mehānisma un tā partnerorganizāciju sniegtās ES humānās palīdzības ietvaros tika izstrādāti un izplatīti dažādi ES un Turcijas mērķauditorijām paredzēti komunikācijas produkti, kuri ietvēra astoņus video, trīs vietējos paziņojumus presei, kas nodrošināja atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos Turcijā, un vienu emuāra stāstu.

Pasākumi un ceremonijas

Saistībā ar Pasaules bēgļu dienu mehānisma sekretariāts rīkoja vienu nedēļu ilgu tiešsaistes filmu festivālu, kurā bija skatāmas filmas, kas atspoguļo bēgļu dzīvi. Tās stāsta par dažādiem bēgļu dzīves aspektiem, piemēram, viņu ceļojumiem, iekārtojoties jaunās un iepriekš nezināmās vietās, šķēršļiem un barjerām, kuras viņiem jāpārvar jaunas dzīves veidošanā jaunā valstī, vienlaikus saglabājot savu identitāti, kā arī pieredzi, ko viņi guvuši, veidojot jaunas attiecības un uzņemoties jaunus izaicinājumus. Minētās filmas bija pieejamas straumēšanai Beļģijā no 2021. gada 20. līdz 26. jūnijam, un to vidū bija dokumentālās filmas un tiešraides iestudējumi, ieskaitot īsas, vidēji garas un pilnmetrāžas filmas[43]. Vienlaikus ES delegācija Ankarā rīkoja video kartēšanas pasākumu *Galata* tornī Stambulā. Šā pasākuma video, kā arī filmu festivāla reklāma tika rādīta ES delegācijas un *NEAR* ĢD sociālo plašsaziņas līdzekļu kanālos.

Vairākās pilsētās tika rīkoti pasākumi un misijas, kurās piedalījās delegācijas vadītājs, delegācijas vadītāja vietnieks un operāciju vadītājs. Arī īstenošanas partneri organizēja pasākumus un veidoja stāstus, video un publikācijas. Tie ietvēra koku stādīšanas ceremoniju skolā, kas būvēta ar ES līdzekļiem, ātrās palīdzības transportlīdzekļu nodošanas Veselības ministrijai ceremoniju, *SIHHAT* projekta ietvaros veidotus video, kā arī Eiropas Padomes Attīstības bankas (*CEB*), *Starptautiskās Sarkanā Krusta* un Sarkanā Pusmēness biedrību federācijas (*IFRC*), Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmas (*UNDP*), Pasaules Bankas un citu partneru stāstus par mehānisma projektiem. Īstenošanas partneri publicēja stāstus savos sociālo plašsaziņas līdzekļu kanālos, un ar tiem dalījās ES delegācija.

Atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos

2021. gada Sīrijas konferencei tika rīkota sociālo plašsaziņas līdzekļu kampaņa, kurā iekļauti video, kuros galvenā uzmanība pievērsta mehānisma aptvertajām nozarēm, kā arī nodrošināta tiešraides straumēšana *Facebook* un *Twitter* angļu un turku valodā. Tika izveidoti pieci video, kuros iekļautas piecas mehānisma aptvertās nozares un kuri kopīgoti sociālo plašsaziņas līdzekļu kontos. Turklāt ES delegācijas tīmekļa vietnē ir publicēti divi stāsti par veselības aprūpes pakalpojumiem un slimnīcu būvniecību.

2022. gada janvārī Turcijā, kā arī Vācijā, Itālijā, Zviedrijā, Portugālē un Polijā tika īstenota plaša mēroga digitālā kampaņa #PowerToBe Ārkārtas sociālās drošības tīkla (*ESSN*)

[43] https://unheardstories.eu/.

ieviešanai. Kampaņa norisinājās sociālajos plašsaziņas līdzekļos, bet tajā piedalījās arī ietekmētāji, mikroietekmētāji un sabiedrisko attiecību / plašsaziņas līdzekļu partneri.

8. Secinājumi un turpmākā rīcība

2021. gadā tika panākts liels progress mehānisma īstenošanā. Par visu mehānisma darbības finansējumu ir noslēgti līgumi, un vairāk nekā 4,6 miljardi EUR ir izmaksāti. Mehānisms turpināja sniegt tik ļoti vajadzīgo palīdzību bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā.

Turpmākie pasākumi cita starpā ir šādi:

- *efektīva visu projektu turpmāka īstenošana, lai atbalstītu bēgļus un uzņēmējkopienas, saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principiem;*
- *turpmāki pasākumi un starpposma izvērtējuma ieteikumu īstenošana;*
- *ar mehānismu saistītu komunikācijas pasākumu turpmāka īstenošana;*
- *mehānisma koordinācijas komiteju sanāksmju rīkošana 2022. gada pavasarī un rudenī;*
- *papildu atbalsta bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā plānošana un īstenošana, lai nodrošinātu mehānisma sasniegumu ilgtspēju.*